

CHILDREN IN PERMACULTURE

Instrukce pro design kurzů Děti v permakultuře

březen 2018

Autoři: Lusi Alderslowe, Tomislav Gjerkeš, Adéla Hrubá, Lara Kastelic

S laskavým přispěním Gaye Amus

Překlad: Adéla Hrubá

Děti v permakultuře (CiP) je projekt podpořený programem Erasmus+, v rámci kterého spolupracuje sedm evropských organizací. Cílem projektu je zlepšit vzdělávání dětí ve školním, mimoškolním i neformálním prostředí prostřednictvím vývoje osnov, výukových plánů, případových studií, filmů a dalších zdrojů. Tyto zdroje umožní učitelům na základních a mateřských školách, rodičům, vedoucím volnočasových aktivit a dalším osobám věnujícím se vzdělávání dětí či praktikujícím permakulturu zapojit děti do celostního a udržitelného vzdělávání založeného na permakulturní etice a principech.

Partnerské organizace projektu

Tento dokument byl vytvořen jako výstup projektu CiP podpořeného v letech 2015 až 2018 vzdělávacím programem Evropské unie Erasmus+. Evropská komise podporující vznik této publikace neschválila její obsah. Ten odráží pouze názory autorů a komise nenese zodpovědnost za to, jak budou informace z tohoto dokumentu dále využity.

Erasmus+

Obsah

Úvod.....	4
Příprava kurzu.....	6
Materiály.....	8
Způsob provedení kurzu.....	10
Obsah kurzu.....	11
Po ukončení kurzu.....	15
Závěr.....	15

Úvod

„Budoucnost naší planety záleží na změně občanského povědomí, ve kterém lidé a přírodní zdroje už dále nejsou brány jako samozřejmost a využívány bez zvažování dlouhodobých dopadů. Podpora dětí, aby si od raného dětství vytvářely empatický vztah vzájemně mezi sebou i ve vztahu k přírodnímu prostředí, je klíčovým krokem při formování tohoto nového povědomí.“ (s. 9, Alderslowe, Amus & Deshaies, 2018). Jedním ze způsobů, jak toho dosáhnout, je školit pedagogy mateřských a základních škol i ostatní osoby věnující se vzdělávání, jak využívat permakulturu, a zapojovat je do permakulturního způsobu vzdělávání. Tento proces je popsán v knize „Péče o Zemi, péče o lidi a spravedlivé dělení ve vzdělávání: Manuál, jak sdílet permakulturu s dětmi“ (Alderslowe, Amus & Deshaies, 2018).

Následující text se věnuje dvoudennímu kurzu, který mohou vyškolení lektoři CiP (Children in Permaculture – Děti v permakultuře) nebo pořadatelé kurzů použít jako základ k vytvoření svého vlastního kurzu CiP, který bude uzpůsoben konkrétním požadavkům účastníků i specifickým podmínkám místa jeho konání. Mohou jej využít i pedagogové, aby měli představu, co takový kurz obnáší, a zda či jak jej zorganizovat v místě svého působení. Tento dokument obsahuje instrukce, jak vytvořit kurz CiP pro pedagogy, seznam zdrojů, které můžete v průběhu kurzu využít, a doporučený obsah kurzu.

Dvoudenní kurz CiP je určen pro osoby, které pracují s dětmi ve věku 3–12 let, učitele v mateřských a základních školách i pro ty, kteří se věnují mimoškolnímu, např. školní družina, zájmové kroužky (vedoucí ve Skautu apod.), nebo neformálnímu vzdělávání (rodiče, ať již biologičtí či nevlastní, adoptivní, pěstouni, prarodiče apod.) i všechny ostatní, kteří si uvědomují, jak důležitou roli hrají ve vzdělávání dětí.

Cílem tohoto kurzu pro pedagogy je:

- Zjistit, jak jim permakultura může pomoci při jejich práci s dětmi.
- Naučit se způsoby, jak sdílet permakulturu s dětmi prostřednictvím celostního a tvořivého přístupu, který do celého procesu učení zapojuje děti jako partnery.
- Odnést si nápady, jak tvořivě navrhovat školní pozemky, aby byly maximálně využity výhody výuky venku.
- Pochopit základy permakulturních principů a designu a způsoby, jak mohou být uplatněny ve výuce.

- Získat představu o tom, jak mohou být principy permakulturní etiky integrovány do školního prostředí.
- Dozvědět se o materiálech CiP (případové studie, film, manuál) a způsobech, jak je používat ve své práci s dětmi.
- Sdílet příklady dobré praxe a inspirativní příběhy, které je podpoří a motivují k využití materiálů CiP a integraci permakultury do vlastní školy (ve výukových plánech, na školních zahradách apod.).
- Získat inspiraci k výuce dětí venku formou zážitkového učení.
- Setkat se s dalšími lidmi, kteří mají zájem zapojovat děti do permakultury.
- Vzbudit zájem o hlubší zkoumání permakultury.

Dvoudenní kurz CiP může učit každý, kdo úspěšně absolvoval Učitelský kurz pro lektory CiP.

Seznam kvalifikovaných lektorů je k dispozici na internetových stránkách Children in Permaculture:

www.childreninpermaculture.com

Příprava kurzu

Praktické tipy, jak uspořádat kvalitní a efektivní kurz:

- **Místo:** Škola nebo výukové centrum, ideálně s venkovním výukovým prostorem pro děti.
- **Termín:** Dvoudenní kurz je možné uspořádat souvisle nebo každý den zvlášť s určitou časovou prodlevou mezi jednotlivými dny. Výhodou první varianty je, že kurz nabude na intenzitě a sníží se náklady a čas strávený cestováním. Výhoda druhé varianty spočívá v tom, že účastníci mají možnost vyzkoušet si nové poznatky ve své práci s dětmi a následně se vrátit s konkrétními otázkami a zpětnou vazbou.
- **Finance:** Uspořádání kurzu a jeho výuka jsou spojené s určitými náklady, jako např. rezervace a pronájem místa, mzda lektora, cestovné, strava, propagace, materiály, čas strávený organizací ad. Tyto výdaje je možné pokrýt různými způsoby od účastnických poplatků přes veřejné sbírky až po dobrovolnickou práci nebo věcné příspěvky, např. výměnou místa na kurzu zdarma za organizační práci.
- **Materiály:** Každý účastník kurzu dostane výtisk knihy „Péče o Zemi, péče o lidi a spravedlivé dělení ve vzdělávání: Manuál, jak sdílet permakulturu s dětmi“, pokud je k dispozici. Další materiály mohou být poskytnuty jak v tištěné, tak v elektronické podobě. Další inspiraci je možné najít v knize „Outdoor Classrooms“ autorem Janet Millington a Carolyn Nuttall¹, ve videích Robiny McCurdy, které vznikly v rámci projektu „Localising food“², na webových stránkách organizace „Children’s Permaculture Guild“³, kterou založil Roman Shapla, a v dalších zdrojích.
- **Průzkum:** Dotazník zasláný účastníkům před konáním kurzu umožní lektorům přizpůsobit kurz potřebám účastníků.
- **Harmonogram:** Design kurzu je důležité vytvořit takovým způsobem, že bude obsahovat zážitkové učení, práci ve dvojicích a v malých skupinách, a tak přímo demonstrovat pedagogiku CiP.
- **Permakulturní etika a principy:** Je nezbytné založit design kurzu na permakulturní etice a principech a rovněž je integrovat do struktury kurzu ve formě praktických činností, aby samotné provedení kurzu bylo živým příkladem permakultury v praxi.

¹ Nuttall, C & Millington, J. (2008). *Outdoor classrooms: A handbook for school gardens*. Hampshire, UK: Permanent Publications.

² <http://www.localisingfood.com/index.php>

³ <http://www.childrenspermaculture.com/> nebo <http://childrenspermacultureguild.webs.com/>

- **Propagace:** Kurz je určen pro širokou škálu účastníků, včetně učitelů, rodičů i lektorů z mimoškolního prostředí, proto musí být různorodé i způsoby propagace, využitá média a styl komunikace, aby co nejefektivněji oslovovaly různé cílové skupiny.

K tomuto tématu mohou být dále užitečné následující body:

- S propagací začněte v dostatečném předstihu, pokud možno alespoň tři měsíce před samotnou akcí.
- Využívejte sociální média, včetně skupin spojených s permakulturou, výukou venku, lesní pedagogikou, alternativním školstvím, domácí výukou, stejně jako konkrétní osoby. Dobrou strategií propagace na sociálních médiích může být ve stejné skupině či skupinách pravidelně zveřejňovat relevantní informace o plánované události.
- Přímo v místě konání kurzu i v přilehlém okolí, např. ve školách, kavárnách, knihovnách atd. umístěte letáky tištěné na recyklovaném papíře (pokud je to možné).
- Kontaktujte místní organizace, které mají široký okruh sledovatelů (např. místní noviny) nebo se specializují na dané téma (např. výuku dětí, venkovní pedagogiku, environmentální problematiku), a požádejte je o zveřejnění údajů o kurzu v jejich tištěných nebo digitálních médiích. Může být výhodné uzavřít s těmito organizacemi reciproční formu spolupráce, ze které mohou těžit obě strany (např. uvést logo organizace na materiálech či na letácích, které budou distribuovány).
- Zašlete tištěným i digitálním médiím tiskovou zprávu s články o projektu CiP, která zároveň obsahuje pozvánku na kurz. Lektorům CiP je k dispozici šablona pro zasílání tiskových zpráv.
- Dávejte rozhovory a navštěvujte další události, které předcházejí plánovanému kurzu, abyste vzbudili zájem a získali kontakty na osoby, které by mohl kurz zajímat.

Materiály

V rámci projektu Děti v permakultuře byly pro pedagogy vytvořeny následující materiály, které je možné využít pro účastníky kurzů.

Všechny tyto zdroje je též možné zdarma stáhnout na webových stránkách:

www.childreninpermaculture.com.

1) PŘEHLED ZDROJŮ

Přehled zdrojů poskytuje soupis dostupných materiálů vztahujících se k tématu, jak sdílet permakulturu s dětmi. Tento souhrn obsahuje 316 relevantních zdrojů (knihy, filmy, webové stránky, výukové plány atd.), a to jak těch, které se přímo týkají zapojování dětí do permakultury, tak těch které s tématem úzce souvisejí. Součástí textu je též závěrečná zpráva a seznam zdrojů, které byly ohodnoceny jako nejužitečnější, najdete rovněž v katalogu na webových stránkách CiP.

2) PŘÍPADOVÉ STUDIE

Případové studie mapují různé příklady, jak s dětmi praktikovat permakulturu. Mohou sloužit pro inspiraci a motivaci účastníků kurzů. Osm případových studií představuje širokou škálu různých možností a způsobů. Během kurzu můžete vybrat a prezentovat část z nich, přičemž na zbytek je možné odkázat.

3) PÉČE O ZEMI, PÉČE O LIDI A SPRAVEDLIVÉ DĚLENÍ VE VZDĚLÁVÁNÍ: MANUÁL, JAK SDÍLET PERMAKULTURU S DĚTMI

Manuál CiP je zevrubným průvodcem, který obsahuje všechny podstatné informace, jak sdílet permakulturu s dětmi. Je určený pro pedagogy mateřských a základních škol, vedoucí volnočasových aktivit, rodiče i ostatní osoby, které se věnují vzdělávání dětí. Manuál obsahuje popis, jak do vzdělávání integrovat permakulturní etiku a principy, kurikulum CiP, nápady na aktivity s dětmi, výukové plány, pedagogické zásady, hlavní tipy pro pořádání akcí s dětmi a další informace.

4) ONLINE DATABÁZE AKTIVIT

Databáze aktivit obsahuje více než 400 nápadů na aktivity s dětmi, které jsou uspořádány dle jednotlivých tematických okruhů kurikula CiP. V anglické verzi je v online databázi možné vyhledávat dle klíčových slov, témat nebo věkových kategorií.

5) VIDEOA

V rámci projektu CiP vznikly následující filmy, jejichž cílem je inspirovat pedagogy a sdílet zkušenosti.

- a) Krátký film (3 minuty) vytvořený k propagaci kurzů CiP.
- b) Cesta do Rumunska (11 minut): skupina žáků ze skotské školy v Gatehouse navštívila Rumunsko s cílem zažít, jak místní obyvatelé praktikují permakulturu.
- c) Děti v permakultuře (7 minut): ukázky, jak děti a učitelé praktikují permakulturu v různých školách napříč Evropou.

6) KRÁTKÁ PREZENTACE O PROJEKTU CiP V PROGRAMU POWER POINT

Způsob provedení kurzu

Kurz bude mít největší dopad, pokud bude jak jeho design, tak jeho provedení reflektovat zásady CiP pedagogiky. K tomu je vhodné brát v potaz následující body:

- Obsahuje různorodé možnosti zážitkového učení.
- Předává teorii hravou formou (pomocí písni, her apod.).
- Zahrnuje praktické aktivity, které jsou následně uvedeny do teorie (nejdříve ‚ruce‘, až potom ‚hlava‘).
- Využívá materiály CiP v největší možné míře.
- Dává možnosti účastníkům vzájemně sdílet jejich vlastní zkušenosti, dovednosti a znalosti.
- Zpětně reflektuje metaúroveň integrace CiP pedagogiky do struktury kurzu kdykoli je to možné či vhodné, např. po určité skupinové aktivitě je věnován prostor pro diskusi o jejím účelu a smyslu.
- Sklízí kolektivní moudrost skupiny a podporuje účastníky, aby nacházeli svá vlastní řešení.
- Design kurzu je tvořen s ohledem na energii a naladění skupiny účastníků, zahrnuje různorodé aktivity, které umožňují předávat informace odlišnými způsoby (např. s využitím všech smyslů).
- Dle potřeby zahrnuje aktivity pro vzájemné seznámení, uvolnění atmosféry, zvýšení nebo změnu energie ve skupině, teambuildingové aktivity apod. (podrobnější informace a praktické příklady viz Clayfield⁴ a Morrow⁵).

Další informace, jak designovat permakulturní kurzy pro dospělé, je možné nalézt v knize Rosemary Morrow (2015), která je volně dostupná na internetu.⁵

⁴ Clayfield, R. & Skye. (1995). *Manual for teaching permaculture creatively*. Maleny [Qld.]: Earthcare Education.

⁵ Morrow, R. (2015). *Permaculture teaching matters: A teaching course for permaculture teachers*. Mountains Wildfire Press. Volně dostupné z <http://www.bluemountainspermacultureinstitute.com.au/new-book/>

Obsah kurzu

Každý kurz bude mít jedinečný design vycházející z potřeb a zkušeností jednotlivých účastníků a také z dalších aspektů, jako je země a místo konání, kultura, jazyk kurzu, národní školní vzdělávací programy apod. Z toho důvodu je doporučený obsah kurzu níže představen ve formě jednotlivých bloků, které by měly být pokryty, spíše než formou konkrétního rozvrhu. Každý obsahový blok může být rozdělen a odučen v různých částech v průběhu celého kurzu. Stejně tak je možné k tomuto obsahu přidávat další části, které vyplynou z konkrétních situací. Takový přístup umožňuje lektorům přizpůsobit rozvrh kurzu i výukové metody přesně na míru a stanovit takový obsah, který vychází jak z dovedností lektora, tak z potřeb účastníků kurzu.

Obsah dvoudenního kurzu	Poznámky
PŘÍPRAVA PŘED KURZEM Průzkum	* Znat před kurzem základní údaje, motivace, zkušenosti, výzvy a potřeby jednotlivých účastníků dává lektorům možnost přizpůsobit kurz tak, aby vyhovoval danému místu i lidem.
Příjezd účastníků	* Mějte plán pro účastníky, kteří dorazí se zpožděním. * Nabídněte kávu, čaj nebo jednoduché zdravé občerstvení (ideálně z lokálních zdrojů).
A. VZÁJEMNÉ SEZNÁMENÍ Přivítání Představení Očekávání a motivace účastníků Základní údaje o místě konání kurzu (toalety, jídlo, nouzové východy atd.)	* Stmelení skupiny, znalosti a dovednosti účastníků kurzu. * Když skupině prezentujete obsah kurzu, dejte prostor účastníkům, aby se vyjádřili, zda je v něm třeba něco změnit či přidat, aby vyhovoval jejich potřebám.

Obsah kurzu a jeho cíle	
<p>B. ÚVOD DO PERMAKULTURY A PŘEDSTAVENÍ PROJEKTU CiP</p> <p>Představení permakultury</p> <p>Prezentace projektu Děti v permakultuře a materiálů, které v rámci projektu vznikly</p> <p>Představení CiP pedagogiky</p> <p>Příklady dobré praxe</p> <p>Výzvy, kterým účastníci čelí při zapojování dětí do permakultury, hledání řešení</p> <p>Propojení s národním vzdělávacím programem</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Permakuturní etika, principy a klíčové ideje jsou vysvětleny a podány způsobem, který účastníci později mohou využít při vlastní práci s dětmi. * Sdílejte příklady dobré praxe skrze vyprávění inspirativních příběhů (viz případové studie a videa CiP). * Využijte zkušenosti účastníků, prozkoumejte výzvy, kterým čelí, a jak je překlenout s využitím přístupu CiP. * Nacházejte způsoby, jak pedagogové mohou demonstrovat, že se děti skrze kurikulum CiP učí klíčové kompetence z rámcového vzdělávacího programu.
<p>C. ZÁŽITKOVÉ UČENÍ VENKU</p> <p>Prohlídka venkovního výukového prostoru</p> <p>Výhody venkovního a zážitkového učení</p>	<ul style="list-style-type: none"> * Kdykoli je to možné, měly by výukové bloky kurzu probíhat venku zážitkovou a inspirativní formou. * Navštivte místo konání kurzu s předstihem, využijte struktury, prvky a lokální zdroje, které se zde nacházejí. * Nechte účastníky zažít CiP pedagogiku včetně celostního plánování, přirozeného toku, permakuturní etiky a principů. Praktické příklady viz Manuál, jak sdílet permakulturu s dětmi. * Užitečnou pomůckou může být tzv. hraní

	<p>rolí, v němž účastníky vyzvete, aby se stali dětmi určitého věku, a vedete hodinu venku, která je pro danou věkovou skupinu adekvátní. Zásadní je ukončit takový blok reflexí a zpětnou vazbou, aby účastníci měli možnost integrovat, co se během hraní rolí naučili.</p> <p>* Tvořte s účastníky výukové plány, hry, písničky nebo jakékoli jiné aktivity, které jsou v souladu se zásadami CiP pedagogiky – jako inspiraci můžete využít kapitolu Nápadů na aktivity z manuálu CiP.</p>
<p>D. DESIGN VENKOVNÍHO VÝUKOVÉHO PROSTORU</p> <p>Krátká ochutnávka, jak designovat venkovní výukový prostor pro děti</p>	<p>* Představte dobrý design venkovního výukového prostoru s využitím místa konání kurzu nebo pomocí prezentace a obrázků.</p> <p>* Věnujte se způsobům, jak do tvorby permakulturního designu zapojit děti, rodiče, učitele či další zainteresované osoby, např. s využitím SADIMET⁶.</p>
<p>E. ZÁVĚR DNE</p> <p>Shrnutí toho, co si účastníci odnášejí</p> <p>Otázky účastníků</p> <p>Další kroky</p> <p>Zpětná vazba</p> <p>Závěrečný kruh</p>	<p>* Vyhradte na závěr prostor pro dotazy, které vyplynuly v průběhu kurzu.</p> <p>* Proberte možnosti pro další vzájemnou spolupráci či odborné vedení v budoucnu.</p> <p>* Zjistěte, zda účastníci mají zájem absolvovat další kurzy, jako např.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podrobný kurz věnovaný určitému tématu kurikula CiP

⁶ Podrobnější vysvětlení metody viz Alderslowe, L., Amus, G. & Deshaies, D. (2018). *Péče o Zemi, péče o lidi a spravedlivé dělení ve vzdělávání: Manuál, jak sdílet permakulturu s dětmi*. s. 75 a s. 78.

	<ul style="list-style-type: none">• Design venkovního výukového prostoru• Úvod do permakultury• Sociální permakultura pro pedagogy• Integrace kurikula CiP do školních vzdělávacích programů• Úplný kurz permakulturního designu pro pedagogy <p>* Dejte účastníkům k vyplnění dotazník se zpětnou vazbou (pro trenéry CiP je možné využít šablonu ze sdíleného souboru nástrojů).</p>
--	--

Po ukončení kurzu

Naším cílem je v průběhu času neustále vyvíjet a zlepšovat kurzy CiP. Z toho důvodu je pro lektory nezbytné vzájemně sdílet zpětnou vazbu z kurzů, které proběhly. Krátká závěrečná zpráva by měla obsahovat:

- Základní údaje o účastnících kurzu
- Vyúčtování kurzu (cena kurzu, příjmy a výdaje)
- Rozvrh
- Údaje o místě konání kurzu
- Zpětná vazba od účastníků (nejlépe roztříděná a v digitalizované podobě)
- Osobní postřehy (co se dařilo, co je třeba zlepšit, „aha“ momenty atd.)

Pokud o kurzu bude napsán článek, je vhodné ho umístit na webové stránky CiP nebo využít k jeho sdílení sociální média.

Pokud absolventi kurzu projeví zájem o další výcvik, je možné ho vytvořit přímo na míru jejich potřebám, případně přizvat ke spolupráci odborníky i ze vzdálenějších míst.

Závěr

Lektoři CiP jsou vyškolení odborníci s letitou praxí ve sdílení permakultury s dětmi, kteří zajistí, že kurz bude vytvořen a veden dle zásad přístupu CiP. Předávají své zkušenosti zábavnou a poutavou formou, která přináší nové poznatky nejen účastníkům, ale též lektorům samotným. Pokud máte zájem uspořádat ve svém okolí výukový kurz, kontaktujte tým CiP, který pro vás vybere vhodného lektora.